

А. Г. Томіленко

Добровільне пожежне товариство України

ДОБРОВІЛЬНЕ ПОЖЕЖНЕ ТОВАРИСТВО УКРАЇНИ Створення перших добровіл. пожеж. дружин в укр. містах у 17 ст. пов'язане з поширенням маґдебур. права та ростом цехового ремесла. Магістрати міст видавали спец. інструкції для чл. пром. і торг. цехів щодо організації гасіння пожеж. Між чл. цехів розподілялись обов'язки на випадок пожежі, а також інвентар, який вони повинні були брати з собою. Відповідальність за дії чл. цехових т-в несли кер. цехів. Однак визнання і розповсюдження на держ. рівні така форма громад. взаємодопомоги набула лише у 2-й пол. 19 ст. Перші добровіл. пожежні товариства на укр. землях створ. 1861 у Одесі та Станіславі (нині Івано-Франківськ); 1868 – у Львові та Кам'янці-Подільському (нині Хмельн. обл.); масова організація добровіл. пожеж. формувань розпочалась у 90-х рр. 19 ст. (поділялись на 3 категорії: міські, об'єктові та сільс., а їх чл. організовувались у бойові підрозділи – команди та дружини). 1896 МВС Рос. імперії затвердило типовий статут міських пожеж. т-в, згідно з яким вони складались із почес. і дійс. чл. та добродійників. Новоутвор. товариства поширювали знання з пожеж. безпеки; організовували виставки, показові виступи, бесіди протипожеж. тематики; брали на себе обов'язок не лише надавати насел. допомогу в ліквідації пожеж, але й протидіяти стихій. лихам. Для узагальнення і обміну досвідом 1872 проведено з'їзд делегатів добровіл. пожеж. т-в Галичини, в якому взяли участь 8 добровіл. пожеж. т-в і 4 міські корпуси. Вагомим результатом з'їзду стало заснування крайової спілки добровіл. пожежників Галичини і Лодомерії з князівством Краківським. Знач. поштовх розвитку пожеж. добровільництва у Наддніпрян. Україні надало заснування 1893 Рос. пожеж. товариства (згодом Всерос. добровіл. пожежне товариство), з ініціативи якого 1906 у С.-Петербурзі відкрито курси, що

готували керівників пожеж. підрозділів. Під патронатом товариства 1892–95 виходив перший у Росії спеціалізов. часопис «Пожарный». З приходом до влади більшовиків виникла низка конфліктів між Раднаркомом і Всерос. добровіл. пожеж. товариством, зокрема у квітні 1919 на 9-му з'їзді останнього його керівництво висунуло тезу про доцільність існування пожеж. справи у державі поза політикою. У відповідь у травні того ж року колегія Пожежно-страхового відділу Вищої ради нар. господарства РФ припинила діяльність Всерос. добровіл. пожеж. товариства і передала його майно профес. пожеж. охороні. Проте критич. стан із пожеж. безпекою та відсутність достат. фінансування і тех. забезпечення профес. пожеж. охорони змусили рад. керівництво повернутися до пожеж. добровільництва. 1924 НКВС РФ затвердив статут добровіл. пожеж. т-в, продубльований відповід. наркоматом УСРР. Постановою РНК СРСР від 21 лютого 1925 цим організаціям надано низку пільг, серед яких – безкоштовне використання служб. приміщень і звільнення від пром. податку. 2 листопада 1939 постановою РНК СРСР введено в дію Положення про пожежну охорону сільс. насел. пунктів. 2 березня 1954 РМ СРСР прийняла Постанову «Про організацію добровільних пожежних дружин на промислових підприємствах та інших об'єктах міністерств і відомств». Формування дружин відбувалося за добровіл. принципом із числа робітників та інж.-тех. працівників, яким виповнилося 18 р. Лише 1957 делегати конф. обл. протипожеж. т-в ухвалили рішення про об'єднання в Укр. респ. добровіл. протипожежне товариство (постановою РМ УРСР від 31 березня 1958 затв. його статут). Член товариства пропагували та поширювали серед насел. знання з пожеж. безпеки; здійснювали громад. контроль за дотриманням правил пожеж. безпеки у нар. госп-ві; проводили профілактичні та організац.-масові заходи, спрямовані на попередження та гасіння пожеж. Також вони організовували діяльність юнац. добровіл. пожеж. дружин (відповідне положення вступило в дію 21 квітня 1958). З часом створ. вироб. матеріал.-тех. базу для виконання робіт і надання послуг протипожеж. призначення. Прибутки, отримані від вироб. діяль-ності, спрямовувались, у першу чергу, на пожежно-профілакт. діяльність. Крім того, значна їх частина направлена на зміцнення матеріал.-тех. бази пожеж. охорони.

Після здобуття Україною незалежності 22 листопада 1991 відбувся 2-й з'їзд Укр. респ. добровіл. протипожеж. товариства, на якому ухвалено новий статут і змінено назву на сучасну – Д. п. т. У. Нині товариство об'єднує Крим. респ., 24 обл., Київ. і Севастоп. міські, понад 300 міжрай., рай., міських та рай. у містах і бл. 3-х тис. первин. організацій, утримує 200 штат. працівників (загалом 28 тис. індивідуал. і 242 колектив. чл.). У школах функціонують бл. 7-ми тис. дружин юних пожежників. При товаристві діють Київ. навч. комбінат і Черніг. навч. пункт. У структурі Д. п. т. У. – 5 спец. підприємств «Пожежтехніка», 31 спеціалізов. ремонтно-буд. підприємство протипожеж. робіт, підприємство «Захист», що виготовляють та реалізують засоби пожежогасіння й пожежно-тех. обладнання.

Рекомендована література

1. Голубев С. Г. и др. Пожарное дело в СССР. Москва, 1968;
2. Томіленко А. Г. Діяльність добровільних пожежних товариств на Правобережній Україні (друга половина XIX – початок XX ст.) // Нац. університет «Києво-Могилян. Академія». Микол. філія. Наук. пр. Т. 5. Істор. науки. М., 2000;
3. Давиденко В. С. Проблеми сьогодення та перспективи підвищення ролі Добровільного пожежного товариства України у забезпеченні пожежної безпеки в державі // Пожежна безпека: Зб. наук. пр. Л., 2001;
4. Томіленко А. Г. Організація пожежної справи в селах Подніпров'я у 1918–1926 рр. // Укр. селянин: Зб. наук. пр. Чк., 2002.

Бібліографічний опис:

Добровільне пожежне товариство України / А. Г. Томіленко// Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. – К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2008. – Режим доступу: <https://esu.com.ua/article-22395>

2001-2025 © Ця енциклопедична стаття захищена авторським правом згідно з чинним законодавством України ([докладніше](#)).